

Nobenega posebnega vprašanja ne postavljajo devizni predpisi za izvršbo, kadar se glasi sodba na tujo valuto. Tudi dolgovi, ki se glasijo efektivno na tujo valuto, so denarne terjatve in je opraviti zato izvršbo za poplačilo njih prav tako kakor za poplačilo terjatev v domači valuti. Ločiti je te terjatve od onih, katere gredo na dajatev množine določenih tuzemskih ali inozemskih novcev ali denarnih enot. Ni treba iskati torej pri zavezancu najprej z izvršbo tuje valute ali devize in šele potem, ko je iztekla takšna izvršba brezuspešno, naperiti izvršbo po drugem oddelku i. r. ali pa celo tožbo po § 368 i. r. Dopustna je marveč takoj tudi v takih primerih izvršba po splošnih predpisih za poplačilo denarnih terjatev. To postaja polagoma obče mnenje (Neumann, System 83, Neumann - Lichtblau, Kommentar 369, Pollak, System 787, Wahle, Rechtssprechung IV, 212, V 19, isti, Österreichische Richterzeitung 1932, str. 257, nasprotno Walker - Prochaska, Sistem des E. R. 76, deloma nasprotno Weinmann, Jurist. Blätter, 1933, str. 51). Seveda sme ubrati zahtevajoči upnik tudi drugo pot, namreč izvršbo na izročitev tujih valut ali deviz, ako upa, da jih bo pri zavezancu dobil.

Za izvršbo v zavarovanje po vsem tem ne velja nič posebnega. Ako nalaga nepravnomočna sodna odločba plačilo obvezani stranki nepogojno, jo je dovoliti po predpisih §§ 370 sl. Ako navezuje že ta sodba plačilo na določno upnikovo storitev, potem bo dovoliti zavarovalno izvršbo tudi v primerih § 371 i. r. le tedaj, ako izkaže zahtevajoči upnik to storitev, kajti sicer ni izvršilnega naslova za izposlovanje zavarovalne izvršbe. Tudi ta se upniku ne sme dovoliti prej, dokler ni storil s svoje strani vse, kar mu nalaga pogodbeno razmerje.

Obzornik.

Iz novejšje italijanske pravne filozofije. Giorgio del Vecchio.

Italijanska pravna filozofija se lahko ponaša z nepretrgano vrsto velikih in originalnih mislecev, ki sega od Vica (Italijanskega Kanta) preko Genovesija, Beccarije, Filangierija, Romagnosija, Rosminija, Giobertija, Spavente in drugih v našo dobo. Tej kontinuiteti historičnega razvoja, za katero jo lahko drugi

narodi zavidajo, se pridružuje, slično kakor v Nemčiji, veliki razmah pravne filozofije ob koncu XIX. in v prvih desetletjih našega stoletja. Kot znano, gre okrog l. 1900 sporedno z renesanso splošne filozofije tudi prerojenje pravne filozofije. V filozofiji in v pravni filozofiji se odraža vedno bolj ostro nasprotje med pozitivizmom in raznimi idealističnimi stremljenji, ki se naslanjajo na velike sistematike iz prvih desetletij XIX. stoletja. V nasprotju s filozofskim prizadevanjem v Nemčiji pa ne gre v Italiji za preprosto obnovo sistemov Kanta, Fichteja, Schellinga in Hegla, ker se v italijanskih mislecih ti sistemi takorekoč prekršajo z lastno nacionalno tradicijo. Izročilo sholastike, naturalizem renesanse in spiritualizem XVIII. stoletja predstavljajo takorekoč osnovne tokove, ki so se še v moderni italijanski filozofiji obogatili z nemškimi metafizičnimi sistemi in jih sprejeli vase kot element oploditve — in ne več kot to, kajti razvoj italijanske filozofije in pravne filozofije je toliko samostojen, kolikor moremo pri teh vedah sploh in pri kateremkoli narodu govoriti o samostojnosti.

Med najbolj reprezentativne predstavnike italijanske moderne pravne filozofije spada Giorgio Del Vecchio, bivši profesor bolonjske in sedaj rimske univerze. Del Vecchio je od italijanskih pravnih filozofov brez dvoma tudi v inozemstvu najbolj poznan, nekatera njegova najvažnejša dela kot n. pr. »Filozofske osnove pojma prava« (Bologna 1906) ter »Pojem narave in princip prava« (Torino 1908) so prevedena na razne evropske jezike. Pri nas je izšel v Arhivu za pravne in družbene nauke leta 1933 njegov članek »Kriza pravne nauke«, o njegovem delu pa je v istem Arhivu ponovno referiral prof. Tasić. Del Vecchio je tudi ustanovitelj in glavni urednik »Mednarodne revije za pravno filozofijo« (Rivista internazionale di Filosofia del Diritto), ki izhaja v Rimu od leta 1921 in obsega sedaj že štirinajst debelih knjig leksikonskega formata. Revija je nekako središče mednarodnega pravnofilozofskega prizadevanja in šteje med svoje sotrudnike najodličnejše pravnike v Italiji in drugod. Leta 1932. so izšla že v drugi izdaji Del Vecchiov »Predavanja iz pravne filozofije« (Lezioni di Filosofia del Diritto), katera je tudi že prevedel v španščino prof. Louis Recaséns Siches, v novejšem času pa razna manjša predavanja in članki.¹

¹ Kronološka bibliografija: La dichiarazione dei diritti, Genova 1903; I presupposti filosofici della nozione del diritto, Bologna 1906; Sulla teoria del contratto sociale, Bologna 1906; Il concetto della natura e il principio del diritto, Torino 1908; Diritto e personalità umana nella storia del pensiero, Bologna 1917³; Sull'idea di una scienza del diritto universale comparato, Torino 1909²; Il fenomeno della guerra e l'idea

Pravno filozofijo definira Del Vecchio kot ono panogo filozofije, ki opredeljuje pravo po njegovi logični univerzalnosti, raziskuje izvor in splošna svojstva njegovega zgodovinskega razvoja kot univerzalnega pojava in ga vrednoti po idealu pravičnosti.

Pravna filozofija ima torej tri naloge, logično, fenomenološko in deontološko.

Logična opredelba prava mora obsegati vse mogoče pozitivne pravne sisteme, ali kakor se izraža kritična filozofija, ona mora ustrezati vsakemu mogočemu pravnemu izkustvu. Proti skeptični usmerjenosti, ki od Karneada do Montaigna in Pascala zanika obstoj naravnega prava, poudarja Del Vecchio potrebo logično-univerzalne konstrukcije, ki naj predstavlja napram skeptični negaciji višjo razvojno fazo in ki naj premosti nasprotja empiričnega sveta s pomočjo enotnih, racionalnih principov. Do te univerzalno-logične opredelbe prava nas po Del Vecchiju ne more voditi empirična analiza raznih elementov, ki so skupni vsem pravnim sistemom. Tudi ta poskus se ponavlja v pravni filozofiji od Aristotela dalje. Sicer res lahko ugotovimo v človeštvu neka konvergentna dinamična stremjenja, vendar pa bi nas definicija prava, ki bi bila odvisna od raznih pozitivno-pravnih sistemov, ne mogla zadovoljiti, ker bi ne izčrpala vsega pravnega izkustva, marveč le oni del, ki ga pravno izkustvo smatra za skupnega in trajnega. Po Del Vecchiju eksistira samo ena možnost, priti do res univerzalne in vse izkustvo obsegajoče logične opredelbe prava. Pravna realnost se namreč ne izčrpava vsa v konkretni, vsebinski dejavnosti. Eksistira nek logični lik juridičnosti, različen od vsake menjajoče se vsebine. Ta ima objektivno veljavnost, ker ustreza realnosti, in črpamo ga naravnost iz našega razuma. Del Vecchio navaja Avgustinove besede: *Noli foras ire; in te ipsum redi, in interiore homine habitat veritas*. Ta logični lik pravnosti nam sicer ne pove, kaj je pravično in kaj krivično. V Kantovi terminologiji odgovarja na vprašanje »quid ius«, ne pa »quid juris«. In v tem Kantovem smislu pojmuje tudi Del Vecchio logično kategorijo pravnosti,

della pace. Torino 1911²; Sulla positività come carattere del diritto, Modena 1911; Sui caratteri fondamentali della filosofia politica del Rousseau, Genova 1914³; Sui principi generali del diritto, Modena 1921; Moderne concezioni del diritto, v Riv. internaz. di Filosofia del diritto, 1921, III; La Giustizia, Bologna 1924²; Sulla statualità del diritto, v Riv. internaz. di Filosofia del diritto, 1929, I; La crisi dello Stato, v Riv. internaz. di Filosofia del diritto 1933, VI; Ricordando Alberico Gentili, v Riv. internaz. di Filosofia del diritto, 1934, I.

ki omogoča vsako posamezno pravno izkustvo in je torej dana a priori, ne pa črpana iz izkustva.

Druga naloga pravne filozofije je fenomenološka. Pozitivno pravo je pojav, skupen vsem narodom v vseh časih, torej nujna tvorba človeške narave. To pomeni, da eksistirajo poleg posebnih vzrokov, ki določajo vsebino posameznih norm, še drugi splošni in skupni vzroki. Zaradi tega je treba poglobiti raziskavanje in pojmovati pravo kot univerzalno-človeški pojav. Kontingentni motivi, iz katerih je vzrastle neki zakon ali običaj, še ne dokazujejo v zadostni meri nujnosti prava na splošno. Da spoznamo pravni fenomen v celoti, tako v njegovi statičnosti, kakor v njegovi dinamičnosti, moramo proučavati pravno zgodovino vsega človeštva, v celoti, ali, kakor je dejal Vico, večno idealno zgodovino, ob kateri potekajo v času zgodovine vseh narodov (*»storia ideale eterna, sopra la quale corrono in tempo le storie di tutte le nazioni.«*) Upodobiti moramo torej čimbolj popolno sliko življenja vsega prava po njegovem izvoru in razvoju. Ta druga panoga pravne filozofije ima sicer fenomenološki in zgodovinski značaj, vendar pa je po svojem bistvu metahistorična, ker presega partikularno zgodovino enega naroda in torej tudi onih znanosti, ki se bavijo s pravom nekega določenega naroda.

Tem dvem se kot tretja naloga pravne filozofije pridruži deontološka. S formalnim raziskavanjem logičnega lika pravnosti, v katerega lahko uvrstimo vsako mogoče konkretno pravno izkustvo, so dane le osnove višjega raziskavanja po smislu razvoja in končnem smotru vsega prava. Človeški duh ni ostal nikoli pasiven spričo pravnih pojavov. Vsakdo čuti v sebi zmožnost, soditi in vrednotiti obstoječe pravo, v vsakem posamezniku eksistira čut pravičnosti. Od tod raziskavanje ideala prava in ideje pravičnosti, ki ne more biti pridržano nobeni posamezni pravni znanosti, marveč se mora kot njih skupna osnova obdelati po univerzalni metodi.

Del Vecchio pripada pobornikom novega naravnega prava. Absolutni kriterij pravičnosti ali naravno pravo sloni po našem avtorju na sami naravi stvari, ne pa na zakonodavčevi naredbi. Navzlic različnosti v pojmovanju njene vsebine je ideja naravnega prava vedno spremljala človeštvo in navzlic raznolikosti v metodi so bili zaključki skoro povsod isti. Od pozitivnega prava, ki faktično velja, se razlikuje naravno pravo kot deontološki princip, ki velja idealno. Seveda pa ta ideja prava ne more nadomestiti logične definicije prava, ki mora vsebovati vse pravne sisteme, torej tudi naravno ali idealno pravo. Kantova definicija prava »kot skupnosti pogojev, ki omogočajo soobstoj samovolje enega s samovoljo vseh drugih po univerzalnem za-

konu svobode«, se po Del Vecchiju nanaša v resnici na ideal prava ali naravno pravo, ne pa na logični lik prava. Sicer bi se lahko sklepalo, da pravo ni nikoli eksistiralo, ker so pravni sistemi, ki jih vendar pripoznavamo kot take, bolj ali manj oddaljeni od te maksime. Torej bi bilo treba od kategorije pravnosti kratkoma izključiti vse sisteme, ki ne pripoznavajo enake svobode. Rimsko pravo zanika n. pr. z institucijo sužnosti princip enake svobode, torej bi ne bilo pravo. Da se izognemo takim nesmiselnim zaključkom, je treba po Del Vecchiju strogo ločiti problem ideala prava ali naravno pravo od pojma prava.

Kritika odnosa med tem, kar je in tem kar naj bo, med bitjo in najstvom, ki je bila v Italiji še izza Heglove kritike vsake deontologije aktualna, omogoča torej Del Vecchiju ne le pravilno pojmovanje in upoštevanje vsake pravne fenomenologije in konkretnega zgodovinskega pravnega razvoja, marveč tudi premostitev nasprotja obeh v enotni univerzalno-logični kategoriji, ki obsega v enaki meri bit in najstvo. Po drugi strani pa obdrži naravno pravo veljavo kot idealni kriterij prava in kot smer, v kateri se giblje zgodovinski razvoj prava. V vsaki še tako primitivni fazi ne manjka nikoli, čeprav samo delna in nepopolna, soglasnost obeh redov resnice, ali, kakor je dejal Vico (*«auctoritatem cum ratione omnino pugnare non posse»*). Kajti če bi v pozitivnem pravu ne bilo nobenega racionalnega ali idealnega elementa, bi ne imeli več opravka z zakoni, marveč z nestvori zakonov, ali kakor je dejal isti Vico: *«non leges essent, sed monstra legum»*.

Natančnejša opredelba naravnega prava vodi Del Vecchia do principa absolutne osebnosti, nadrejenosti subjekta nad objektom, na katerem gradi svet pravnosti. Najvišja maksima subjekta je: ravnaj ne kot sredstvo in orodje naravnih sil, marveč kot avtonomno bitje, ki je samo sebi počelo in smoter, ne kot homo phaenomenon, marveč kot homo noumenon, kot racionalno bitje, neodvisno od fizičnih strasti in afektov.

Ta osnovni zakon vsega človeškega ravnanja se deli nujno v dva različna lika, ki ustrezata dvem univerzalnim etičnim kategorijam: moralnosti in pravu.

Etika in pravo se po Del Vecchiju ne razlikujeta kvantitativno, marveč samo kvalitativno: ena in drugo se uporabljata na vsa človekova dejanja, a z različnega stališča. Človeška dejanja namreč lahko vrednotimo a parte subjecti ali pa a parte objecti: v prvem primeru je vrednotenje moralno, v drugem pravno. Etiko pojmuje torej Del Vecchio v širšem smislu. Morala in pravo sta etični kategoriji, obe sta osnovna in edino možna načina vrednotenja vseh človeških dejanj. Moralno vrednotenje

je subjektivno in enostransko, pravno pa objektivno in dvostransko, ker se nanaša vedno tudi na druge subjekte (kar nekdo pravno sme, sme vedno napram drugim). Pravo postane tako objektivna, po nekem etičnem merilu usmerjena koordinacija dejanj, ki so dopustna med različnimi subjekti.

Priznanje etičnega principa in univerzalno-logična opredelba pojma prava vodita Del Vecchia nujno do tega, da odreka elementu sile razlikujoče svojstvo prava. Sila spremlja vsa človekova dejanja. Kar pa pripada vsem fenomenom, jih ne more razlikovati. Pojem prava pripada svetu vrednot. Ne smemo ga zamenjati s faktom, s fizično eksistenco, kateri je nadrejen. Sodba, da ustreza nekaj pravu, je več nego zgolj ugotovitev fizične eksistence: pravni kriterij je nadeksistencialen. Obstoj prava ni torej odvisen od njegove ostvaritve, od njegove ugotovitve v svetu fenomenov. Pravo eksistira logično tudi tam, kjer je kršeno.

Posebno pereče v sodobni socialni filozofiji je vprašanje razmerja med posameznikom in državo. Pravzaprav ni to vprašanje nikoli prenehalo biti aktualno: proti omnipotenci države je stal vedno posameznik ali skupine posameznikov, ki so vsako državno vezanost občutili kot oviro in ugnetenje svobodnega udejstvovanja. Skrajni individualizem in vsemogočna država sta tako sovražnika, ki se vzajemno zanikata. Vendar si pa ne moremo misliti občestva, v katerem bi bil posameznik sproščen vseh vezi. Kako uravnovesiti nasprotujoči si stremljenji, kako najti pravo razmerje, ki naj čimbolj mogoče varuje svobodno aktivnost posameznika in nujnost občestvene povezanosti, je vprašanje, ki ga naša doba skuša na razne načine zopet enkrat rešiti. To dokazuje, da je danes država v krizi. Ta problem je Del Vecchio obravnaval posebno v predavanju, ki ga je imel leta 1933. na univerzi v Bukarešti in ki ga je potem ponovil na različnih drugih inozemskih univerzah.²

Državo opredeljuje Del Vecchio kot skupno središče različnih pravnih dejavnosti, ki tvorijo neki sistem. Neki pravni red je država, kadar je v nekem smislu subjektiviran, kadar izvirajo norme, ki ga tvorijo, iz neke enotne volje, od katere je odvisna in ki je resnični subjekt vsega pravnega reda. Ta enotna volja ne more biti odvisna od druge in odtod svojstvo suverenosti države. Vendar zaradi tega nista pravo in država istovetna. Pravo se v zgodovinski realnosti menja in razvija, tako da moremo govoriti vedno le o več pravnih sistemih, ki so v eni in isti državi včasih tudi v antitezi. Tako bi

² La Crisi dello Stato, v Rivista internazionale di Filosofia del Diritto, 1933, VI.

mogli definirati državo tudi kot prevladujoči pravni sistem, kot oni sistem, ki ima največjo stopnjo pozitivnosti in se uspešno uveljavlja napram vsem drugim. Država je torej središče težnosti nekega sistema, žarišče, v katerem se zbirajo in iz katerega izžarevajo vsi žarki, ki tvorijo neko resnično enoto. Uveljavljanje državne avtoritete ne more biti zaradi tega nikoli mehanično uporabljanje sile, nasprotno gre vedno za neko atrakcijo in asimilacijo sredobežnih sil, katerim mora država vtisniti svoj duhovni pečat. Spontana izvendržavna pravna produktivnost (torej pravna produktivnost drugih pravnih sistemov v nasprotju s prevladujočim pravnim sistemom) postane za državo lahko usodna. Tako je v takozvani fevdalni dobi država zgubila mnogo svojih funkcij, ne da bi bili prejšnji zakoni, ki so ji te funkcije podeljevali, formalno ukinjeni: drugi pravni sistemi z lastnimi, izvendržavnimi središči so se razširili na škodo države in vedno bolj utesnjevali njeno območje. Tudi v novi dobi smo po Del Vecchiju doživeli tako disgregacijo države, proti kateri so vstale mogočne zasebne organizacije (sindikati delavcev, delodajalcev, banke, trusti itd.). Vse te organizacije so bile v boju med sabo, država pa je stala brez moči ob strani in si ni upala poseči aktivno v ta boj vseh proti vsem. Najnovejša faza razvoja je po Del Vecchiju zopetna okrepitev državne avtoritete in njeno suvereno uveljavljanje napram vsem drugim sredobežnim pravnim sistemom.

Nemogoče nam je podati v tem kolikortoliko omejenem okviru vsestransko podobo teoretskega in praktičnega udejstvovanja prof. Del Vecchia. Njegova dela, tako bogata po vsebini, odlična po klasično jasni diki in ostru formulaciji vseh najvažnejših problemov pravne filozofije, so postala klasična in mu pridobila v zvezi z njegovimi pedagoškimi vrlinami navdušene učence, ki nadaljujejo mojstrovo delo. Mislimo, da bi ne mogli bolje zaključiti tega skromnega prikaza, kakor z njegovimi lastnimi besedami, ki jih je zapisal na koncu svojega članka »Križa pravne nauke«³: »Po svojem poklicu so pravniki pozvani, da vzpostavijo ravnovesje in mir; zaradi tega se pravniki vseh dežel čutijo na neki način brate. In v resnici služijo vsi socialnemu miru, ne samo med posameznikom in posameznikom, med družino in družino, marveč tudi med različnimi kolektivnimi organizacijami istega naroda in, končno, med raznimi narodi«. Tudi naša iskrena želja je, da bi se ta beseda velikega Italijana čimprej uresničila in privedla do uspešnega duhovnega sodelovanja naših narodov.

Dr. Boris Furlan.

³ Posebni odtis iz Arhiva za pravne i društvene nauke, knjiga XXVII (XLIV), št. 3 od 25. septembra 1933. Prevod prof. Tasića.